

שבת סה

משה שווערד

1. ספר שערים מצויינים בהלכה

והוא שקשור באזנה. ועי' בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' ז) דאי נימא דמוך באוזן חוצץ בטבילה, איך מותרת לצאת בשבת, ניחוש דלמא איתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו, כמו דאינה יוצאת בחוטי שיער מהאי טעמא כדאיתא לעיל (נו). ודחאה די"ל דמיירי שאינה מסירתו בשום פעם ומשו"ה אינו חוצץ. והנודן שם באשה שסכנה לה אם יבאו מים באזנה, אם מקרי חציצה להשים מוך באזנה. ועי' בשו"ת עמק שאלה (י"ד סי'

2. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן צח

בענין מוך באזן לטבילה. י"ט אייר תרצ"ד ליובאן. מע"כ ידידי הגאון מוהר"ר שמעון טרעבניק שליט"א. **ענף א: בדבר האשה שצוה לה הרופאים שלא יכנסו מים באזנה אם מותרת בשעת טבילה לתת מוך וואטע /צמר גפן/ מטובל בוועזעלין /בואזלין/ שזה מקשה המוך שלא יעברו המים בשום אופן שמשמע מדברין שאינה יכולה לטבול דחוצץ רק שנסתפקת אם יש להתיר איסור דרבנן כדי שלא תשב עגונה כל ימיה וגם מחמת שברור שלא תשמע ולא תטבול כלל. אבל לע"ד יש כאן טעם גדול שאינו חוצץ מדינא ולכן יש להתיר.** ומתחלה אביא ראייה גדולה שאינו חוצץ ואח"כ אמינא טעם בזה.

דנהה בשבת דף ס"ד תנן יוצאה אשה במוך שבאזנה והא כלל גדול הוא דדבר החוצץ בטבילה אסורה לצאת בו לרה"ר כדאיתא שם /שבת/ בדף נ"ז א"כ חזינן מפורש דמוך שבאזנה אינו חוצץ. וזה ודאי אין לומר דאיירי דוקא במוך שהמים נכנסים בו לאון דהא איירי במהודק שיותר קרוב שלא יכנסו בו מים וגם אם יש חלוק בהמוך איזה מוך מותר באזנה הי"ל לפרש שאזנה חלוק מסנדלה ומלנדתה שבהו ודאי אין חלוק איזה מוך דאינו נוגע זה לטבילה דנדה היא ובאזנה יש חלוק. וגם מסתבר שאם היה בעולם מוך האסור לצאת בו לרה"ר היו אסורין לצאת בכל מוך מטעם לא פלוג. אלא ודאי שבכל אופן אינו חוצץ אף שאין המים נכנסים בו לאון ולכן מותרת לצאת בו לרה"ר. אך שצריך טעם דהא בעינן ראוי לביאת מים אף שהוא בית הסתרים וא"כ מ"ט אינו חוצץ. **ואמינא בזה דבר חדש...**

ולכן הנכון לע"ד דבר חדש דיש שני מיני חציצות אחד דדבר חוצץ דבוק על הגוף ולא הוא אותו חלק הגוף ראוי כלל שיבא עליו מים כפי מה שהוא עתה. ושני דכיסה בדבר אחר את הגוף כמו אוחז באדם וקפצה ידה וכדומה שהאדם בעצמו אין בו שום חסרון לביאת מים רק שדבר אחר האוחז בגופו אינו מניח שיבואו המים לגופו. ותרוייהו הוו חציצה שעכ"פ חוצצין המים מהגוף אבל הוא רק במקום הגלוי שבעינין ביאת מים ממש, דבביה"ס שאין צריך לביאת מים אלא שיהא ראוי לביאת מים אין לפסול רק חציצה דמין הראשון שדבוק שם דבר חוצץ שמצד זה לא הוי מקום ההוא ראוי כלל לביאת מים עתה אבל מין הב' דאין שם דבר חוצץ רק דאדם אוחז שם ומחמת זה אין המים יכולין לבא שם ובעצם הגוף אין שום חסרון נחשב ראוי לביאת מים וכשר דאף שהאוחז אין מניח המים לבא שם אינו כלום דהא אין צריך שיבואו ולכן רשאי שלא להניח את המים ליכנס לשם. דדבר אחר המכסה אינו שייך שיחשיב את המקום שאינו ראוי לביאת מים כיון דלא נשתנה הגוף בזה דאינו דבוק ואינו שייך לו. ולכן כשרה חציצה כזו בבית הסתרים שאין צריך שם ביאת מים ממש רק שהמקום יהיה ראוי לביאת מים והרי הוא ראוי בעצם.

ומדויק עתה מה שדין דביה"ס ובית הקמטים אין צריך שיבואו בהן מים תנן לה במתני' תיכף אחר האוחז באדם וכלים והטבילין טמאים עיי"ש בספ"ח דמקואות משום שע"ז קאי דאשמועינן שאם אוחז בביה"ס ובית הקמטים טהור אף בלא הדיח ידיו משום שא"צ שיבואו בהן המים לכן כשרה חציצה כזו והוא דיוק גדול ממתני'.

ולכן נחתא שפיר הא דרשאה לסתום פיה דסתימת פיה הוא רק חציצה דמין הב' דאוחז באדם שבגוף הפה אין שום חסרון דהוא נקי מכל חציצה שאם תפתח פיה יכנסו שם המים רק שאין מניח המים בדבר אחר

מליכנס לשם שזזה כשר דאין צריך שם ביאת מים. והוה שיטת הר"ש ורא"ש וראב"ד שאיפסק בש"ע ונהוג כותיהו. וניחא עתה גם לשון הר"ש סוף מקואות דלעיל מזה לענין חציצה דמין א' כתב שבעינין שהמקום יהיה ראוי לביאת מים. ולכן בדיוק הוסיף תיבת מקום דלכאורה הי"ל רק לכתוב דהא ראוי לביאת מים בעינין וכמו שכתב לשון זה לפי' ראשון בקרצה שפתותיה בסוף פ"ח שכתב נהי דביאת מים לא בעינין ראוי לביאת מים בעינין עיי"ש. אבל הוא בדיוק גדול שמסביר בזה החלוק שחציצה דמין א' שהוא חסרון בעצם המקום חוצץ משום דבעינין שיהיה גם ביה"ס מקום הראוי לביאת מים בעצם ואח"כ בקורצת שפתותיה שהוא מין הב' שהמקום הרי ראוי מצד עצמו לביאת מים ואין בו שום חסרון כתב דלא בעי שיהיה ראוי לביאת מים גם מצד אחר ולכן יכולה לסתום פיה אף שבוה אין ראוי לביאת מים והוא נכון ומדויק מאד.

והנה מוך שבאזנה נמי הוא ממין חציצה הב' דדמי לאוחז באדם וקרצה שפתותיה דהא אין המוך דבוק באזנה רק שמונח שם בלי דבוק ואף במהודק אינו דבוק רק מחמת שמונח בתוך האזן מעמידין אותו כותלי האזן שלא יפול אבל בעצם אינו דבוק וא"כ אין כאן חסרון בעצם מקום האזן שבעצם הוא ראוי לביאת מים כיון שהוא נקי ואין דבוק בו כלום רק שהמוך שהוא דבר אחר מכסהו ואינו מניח המים ליכנס לשם וזה כשר בביה"ס שאין צריך ביאת מים כמו שרשאה לסתום פיה ולעצום עיניה. ורק דבר הנדבק חוצץ כטיט וכדומה ולכן צריכה להדיח בית קמטיה במים משום שהזיעה שם תמיד ואבק מתקבץ שם כדאייתא ברמב"ם פ"ב ממקואות ה"ג שהוא דבר הנדבק שם וחוצץ שהרי בלא מים לא יסורו. (ובש"ע סי' קצ"ט סעי' ו' משמע שמצריך בחמין דוקא) וכן עצם ובשר שבין השנים הוו כנדבקים שם מחמת שהן מסובכים במקום דחוק כזה שבין השנים שדחוקים זה לזה. אבל מוך שבאזן ודאי אינו כדבוק רק כמונח ומכסה בעלמא. ולכן כיון שביה"ס א"צ לביאת מים ממש אינו חוצץ וכדהוכחתי ממשנה דשבת.

3. רש"י מסכת שבת דף סה עמוד א

הא דמיהדק – [1] דר' יוחנן היה תוחב באזנו יפה ומהדק, ולא בעי קשירה, ודרמי בר יחזקאל בדלא מיהדק, [2] לשון אחר מתלמידי רבינו הלוי: דר' יוחנן קשור הוה, ובית מדרשו סמוך לביתו הוה ולא היתה רשות הרבים מפסקת.

4. ריטב"א [קוק]

<p>הרוב אינם מהודקים. / וא"ת ולמה לא נחלקו על ר' יוחנן אלא חבריו [ו] אילו על ר' ינאי דלא נפיק אלא לכרמלית נחלקו כל בני דורם. י"ל דר' ינאי הוה נפיק אע"ג דלא מיהדק דקסבר דדוק' לר"ה אסרו חכמים, ונחלקו עליו כל בני דורם דקסברי דלענין זה כרמלית כרשות הרבים וחדא גזיר' היא והילכת' כותיהו. וכדמיהדק מסתברי דהילכתא כר' יוחנן שאפי' לר"ה מותר. ולד"ה מותר לתת בזמן הזה מוך או תבן במנעלים שלנו בלא שום קשירה ושום הידוק, דבסנדל הוא שאסרו לפי שהיה פיו פתוח אבל מנעל של עור שנסתם יפה בפיו אפי' בעקב מותר לצאת' מוך, וכ"ש בסופי האצבעות, וכן פי' בתוספות.⁸</p>	<p>ר' יוחנן נפיק בהו לבי מדרשא. (פי') יש שפי' דהוה נפיק במוך שבאזנו וסנדלו לבי מדרש' אפי' כשאניס קשורים ודרך רשות הרבים, וכן נר' מפרש"י ז"ל⁴. ואותבו עלה מדר' אמי⁵ בר יחזקאל דתנא⁶ ואיך יצא אע"פ שאינו קשור, ופריק דהתם בלא מיהדק ודר' יוחנן כמיהדק. וא"ת ואמאי לא אוקמ' רמי בר יחזקאל אע"פ שאינו קשור וכמיהדק. י"ל משום דסתמן על</p>
---	--

5. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף סה עמוד א

רבי יוחנן נפיק וכו', וחולקין עליו חבריו רבי ינאי נפיק וכו' כל דורו. ולפי' הראשון ברש"י דהטעם דחלקו אדרבי יוחנן הוא משום דמיקל במיהדק, אמנם באמת קולא זו יש לה מקום מסברא, ולכך לא חלקו עליו אלא חבריו, אבל אדרבי ינאי שהיקל לגמרי בכרמלית בלא סברא, ע"כ חלקו עליו כל דורו, דל"ש כלל לומר דדעת רבי ינאי משום מאי דאמר רבי ישמעאל דכולהו ככבול דשרי בחצר, דהתם הוא סברא בתכשיטין דהחשש דילמא שלפא ומחוי, אבל הכא איירי בחששא דדילמא נפיל.

6. רש"י מסכת שבת דף סה עמוד א

אבל של כסף – [1] שדומה לשאר השינים - דברי הכל מותר, לשון רבותי, [2] ולי נראה טעמא: דשל זהב - משום דחשיבא, ואתיא לאחווי לכך אסור, אבל של כסף לא חשיבא, ולא אתיא לאחווי, וללשון רבותי קשיא לי הא דאמר אביי:

רבי ור' שמעון בן אלעזר כו', ואי טעמא דרבנן משום דחייכי עלה הוא - מאי שנא רבי דקחשיב ליה, רבנן נמי לאו לאחוויי חיישי, ויש לתרץ: דרבנן מיסר קאסרי מכל מקום, ורבי מתיר דקסבר לא חייכו עלה ולא שלפא להו, ומיהו: הוה ליה למיחש דלמא שלפא לה משום אחוויי, אלא לא שלפא משום דאי מחוי לה - גנותא היא.

7. מהרש"א חידושי הלכות מסכת שבת דף סה עמוד א

בד"ה אבל של כסף כו' ויש לתרץ דרבנן מיסר קאסרי מ"מ כו' עכ"ל ר"ל דנהי דרבנן נמי לאו לאתויי חיישינן מ"מ רבנן אסרי לשל זהב מטעמא אחרינא משום דחייכי ותלמודא לא קחשיב אלא הני תנאי דאסקי למלתייהו להיתרא ודו"ק:

8. דף על הדף שבת דף סד עמוד א

במשנה: שן תותבת וכו'.

בשו"ת בנין ציון להגאון בעל ערוך לנר (ח"ב סי' נ"ז) נשאל בדבר אשה שיש לה שן תותבת אם השן חוצץ בטבילה. והביא ראייה מסוגיין, דהא רבי ורבנן פליגי אם יוצאת בשן של זהב, דלמא חייכי עלה או דילמא שלפא ומחוייא, אבל בשן של כסף לכו"ע יוצאת בו. ואי ס"ד דחוצץ בטבילה, א"כ האיך יוצאת בו, הא כל דבר שחוצץ בטבילה אסור לצאת בו, כדאמרינן בריש פרקין דלמא אזדמין לה טבילה של מצוה ושלפא לה ואתיא לאתויי, אלא ע"כ מוכח דאין שן תותבת חוצץ בטבילה, והיינו משום דכל שהיא עושה לנוי אינה מקפדת. והעלה לדינא דאם זמן רב עובר שא"צ להוציאו לנקותו וא"א לה להוציאו בעצמה בלא רופא אומן, אזי הוי מיעוטו שאינו מקפיד ואינו חוצץ. וגם בשו"ת בנין ציון החדשות סי' נ"ז העלה כן, והביא ג"כ מש"ס דשבת. וגם בשו"ת משיבת נפש סי' ל"ב, ומבואר מדברי כולם דאם דרכה להוציאו בכל עת בודאי חוצץ.

9. רש"י מסכת שבת דף סה עמוד א

יוצאות רעולות - דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהם חוץ מן העינים, וקרי לה בלשון ערבי רעולות, היינו הרעולות דכתיב גבי תכשיטי נשים בספר ישעיה.

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

ערביות יוצאות רעולות. פרש"י דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהם חוץ מן העינים כו'. ועי' בנמוקי או"ח (סי' ח ס"ב) בשם זקנו מהר"ש שתמה על אותם שמעטפין הטלית ומכסין פניהם עד החזה ואומרים דזהו עטיפת ישמעאלים, והיתכן לומר כן כי אין הלכו הישמעאלים כן בכיסוי פניהם הלא יפלו בכורות וינגפו, ומביא ראייה מפרש"י כאן, דאין מכסות ראשן עד פיהם, רק מלמטה מתעטפות סביב גרונם ופיהם כדי שישארו העינים מגולים, ותמה שם על מש"כ בשו"ע הרב שם (ס"ג) לכסות הראש עם הפנים עד גומות שהלחי למטה מפיו. וכן באשל אברהם

(מהד"ת סי' טז) חולק על שו"ע הרב בזה. ויש להעיר דבסידור הרב (הל' ציצית) כתב בזה"ל, "וא"צ לכסות ראשו עד פיו". ועי' בקצוה"ש (סי' ז ס"ק יד) שהאריך ליישב מש"כ הרב בשו"ע דצריך לכסות הפה, דכוונתו לכסות מלמטה שצדדי וקצוות הטלית יכסו גם פיו [וכ"כ בנימוקי או"ח הנ"ל, אך לא כתב כן בכונת הרב]. ועי' בשו"ת ארץ צבי (או"ח סי' ג) שהביא ג"כ ראייה מפרש"י כאן דאין דרך הישמעאלים לכסות עיניהם,

11. תוספות ערכין דף ב/ב

היודע להתעטף - משום דאמר במ"ק (דף כד.) כל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה שמעטפין טליתם עד שפמם כדאיתא במדרש. ומצאתי בסילוק א' שעשה הר' יוסף ט"ע שנותן ציצית א' מלפניו ואחד מלאחריו מימין וכן לשמאל:

12. ספר יד בנימין

בתוד"ה היודע להעטף כו' ומלאמי נסילוק
א' (פיוט) שעשה הר' יוסף ט"ע
(טוב עלם) שנותן לציית א' מלפניו וכו' עכ"ל.
ר"ל דהא דקחני קטן היודע להעטף הוא
לאו דוקא עיטוף ממש כעטיפת הישמעאלים
אלא קגי אס יודע להסליך ב' לציית מלפניו
א' צימין וא' משמאל וכן שנים לאחריו, וכ"כ
נהגות מימויה סוף הל' לציית נשם
הירושלמי, והוצא גם נרמ"א ס' י"ז סעי'
י"ג.

13. שו"ת יחווה דעת חלק ה סימן א

שאלה: האם יש צורך מן הדין להתעטף בציצית כעטיפת הישמעאלים, ובדבר הנוהגים שבשעת עטיפתם מכסים ראשם ופניהם לגמרי בטלית, האם הם עושים כהלכה?

תשובה: במועד קטן (טו ע"א) אמרו, אבל חייב בעטיפת הראש. ואמרו עוד שם (כד ע"א) כל עטיפה שאינה כעטיפת הישמעאלים אינה עטיפה. והסביר רב נחמן, שהעטיפה תהיה עד הגומות שבלחי למטה מפיו. וכתב הטור אורה חיים (סימן ח'), סדר עטיפת הטלית, פירשו הגאונים שצריכה להיות כעטיפת הישמעאלים שהיא עטיפה גמורה. שכן הנוסח של הברכה להתעטף בציצית, (וכדאיתא בתוספתא ברכות פרק ו' הלכה טו). אבל בעל העיטור כתב, שאין צורך בכך, אלא כדרך בני אדם שמתכסים בכסותם ועוסקים במלאכתם, פעמים בכיסוי הראש ופעמים בגילוי. וכתב מרן הבית יוסף בשם רבינו יצחק אבוהב, כי מה שאמרו במועד קטן שכל עטיפה שאינה כעטיפת הישמעאלים אינה עטיפה, זהו רק לענין אבלות, אבל לגבי ציצית שנאמר בה גלילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה, די לנהוג כדרך בני אדם שמתכסים בכסותם. ואף נוסח הברכה להתעטף בציצית אינו אלא לשון כיסוי. (וכן בתרגום יונתן בן עוזיאל בראשית כד סח, ותקח הצעף ותתכס, ונסיבת רדיא ואתעטפת ביה. ודברים כב יב, אשר תכסה בה, דתעטפון בה). וכן פסק מרן בשלחן ערוך /א"ח/ (סימן ח' סעיף ב'): סדר עטיפת הטלית הוא כדרך בני אדם שמתכסים בכסותם ועוסקים במלאכתם, פעמים בכיסוי הראש ופעמים בגילוי, ונכון שיכסה ראשו בטלית. ולפי זה אין חיוב מן הדין להתעטף בציצית כעטיפת הישמעאלים, שלא נאמר בן אלא לענין אבלות. (וראה בשו"ת חיים שאל חלק ב' סימן א' אות ב', ובערך השלחן סימן ח' סק"א). ומכל מקום המנהג לעשות כעטיפת הישמעאלים גם בציצית, שכן נאמר בפסיקתא זוטרותא (סוף פרשת שלח לך): ועטיפתו כעטיפת הישמעאלים. וכן דעת התוספות בערכיו (ב ע"ב) בד"ה היודע להתעטף. ע"ש. וכן כתב בשו"ת תרומת הדשן (סימן מה), שעל כל פנים בשעת הברכה יש להתעטף בטלית בכיסוי הראש, ויעמוד כך מעוטף בטלית לפחות כדי הילוך ארבע אמות, ולאחר מכן ימשכו מעל ראשו ויורידהו על כתפיו. ובאופן שכזה יתאים הנוסח להתעטף בציצית לכל הדעות. ע"ש. וע"ע בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן ד' ח'). ע"ש. ורבינו חיים ויטאל בשער הכוונות (דף ד' ע"א) הביא שיטת הגאונים שצריך להתעטף בטלית כעטיפת הישמעאלים, ושכן כתב רבינו סעדיה גאון, וסיים, ולכן לאחר שבידך להתעטף בציצית, יתעטף בטלית על ראשו, ויחזיר שתי כנפות הציצית שבצד ימין לצד שמאלו, באופן שיתחברו שם כל ארבע כנפות הציצית, והיה תלויים מאחוריו בצד שמאל. וטוב ונכון לעשות כן, ולפחות ישאר מעוטף כך כדי שיעור הילוך ארבע אמות לאחר הברכה, ואחך כך יסיר את העיטוף מעל צוארו. וכן היה מנהגו של מורי האר"י ז"ל. (ונתן שם טעם לדבר על פי הסוד) ועיין בדעת זקנים מבעלי התוספות (פרשת שלח יד כט), והמים להם חומה, שהיה גבריאל מכריז ואומר למים שבימינם של ישראל, הזהרו בישראל שעתידיים הם לקבל תורה מימינו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר מימינו אש דת, למו, וחזרו ואומר למים שבשמאלם הזהרו בישראל שעתידיים הם להניח תפילין בשמאלם וכו', וחזרו ואומר למים שלאחריהם, הזהרו בישראל שעתידיים הם להתעטף בציצית מאחוריהם, והמים היו נעשים חומות. (והרוקח סימן שסא הביא דבר זה בשם מדרש אבכיר. וראה עוד בספר האשכול ח"ב עמוד קה. ובאור זרוע ח"ב ס"י שיד). וסיימו התוספות, ולפי המדרש הזה היה נראה שהמתעטף בציצית צריך להסליך הציצית לאחוריו, ולי נראה שאינו צריך, שזה שאמרו כן במדרש, היינו בשעת עטיפת הטלית, שבאותה שעה כל הטלית והציציות מאחוריהם. ע"כ. וכן כתב בשו"ת הרדב"ז חלק ג' (סוף סימן תקעא) בשם הרמ"ה. ע"ש. ועיין עוד בשו"ת לב חיים חלב ב' (סימן קסח). ודו"ק. + וכתב מרן החיד"א במחזיק ברכה (סימן ח' סק"ד) שכן מנהגינו. וכן כתב בספר שלמי צבור (דף לב ע"ב). ועיין בשו"ת הרדב"ז חלק א' (סימן שמג), וחלק ג' (סימן תקעא), ובשו"ת הלכות קטנות חלק ב' (סימן סג), ובשו"ת דבר שמואל אבוהב (סימן קג), ובספר אות היא לעולם חלק א' (דף פו ע"ב), ובספר אמת אמת (בקובטרס שפת אמת סימן מה), ובספר בן איש חי (פרשת בראשית אות ה'). ודו"ק.

אולם הדבר ברור שעטיפת הטלית צריכה להיות סביב הצואר והגרונן, ואין לכסות בעטיפה את כל הפנים

והעינים, כפי שיש נוהגים מאחינו האשכנזים, שהרי בודאי אין זו כעטיפת הישמעאלים, שדרכם

בעטיפתם לגלות חלק מהפנים והעינים, כדי שיוכלו לצאת ולבוא, ולראות נכוחה בעת שעוסקים במלאכתם,

ואם יהיו עיניהם מכוסות, הלא יפלו במהמורות בל יקומו. וכן מבואר בדברי מהר"ח בשער הכוונות הנ"ל

ובשאר האחרונים. ועיין עוד ביררה דעה (סימן שפו), ובשו"ת הרדב"ז חלק ג' (סימן תקעא), ובשו"ת דבר שמואל אבוהב (סימן קג) הנ"ל. ע"ש. ובילקוט שמעוני (רמז תשכג), כל עצמות תאמרנה ה' מי כמוך, אמר דוד, רבונו של עולם, אני משבחך בכל איברי ומקיים בהם המצוות, בראשי וכו' אני מניח תפילין בראשי, בצוארי

עטיפת ציצית, וכתיב ואתם אמות, כפי תהלת ה' ידבר פי וכו'. ע"ש. (וכן הובא בשו"ת הרדב"ז חלק א' סימן שמג וחלק ג' סימן תקעא). **והנוהגים**

להעטף בטלית ומכסים פניהם ועיניהם בטלית, מנהג טעות הוא בידם, וכמו שהעיר בצדק הגאון רבי חיים אלעזר שפירא

ממונקאטש בספר נימוקי אורה חיים (סימן ח'), והביא שמר זקנו הגאון מהר"ש תמה מאוד על הנוהגים כן, שהושבים שכן היא עטיפת הישמעאלים, ואין יתכן לומר כן. כי איד ויכלו הישמעאלים ללכת באופן כזה. הלא כשול יכשלו ויפלו פחתם וברכות. וינגפו רגליהם וכל גופם. והרי לא שמענו מעולם שאדם אחר יוביל את הישמעאלים, כמו שמולכים את הסומא, שדבר זה מביא לידי גיחוך, וכן מוכח מהש"ס בכמה מקומות שאין זו דרך עטיפת הישמעאלים, וגם עתה עינינו הרואות בארצות החוזה ובארץ ישראל, שהעורבים אשר מנהג אבותיהם הישמעאלים בידיהם, גם במלבושם, שמשליכים הכפייה סביב צוארם, ואינם מכסים כל פניהם בעטיפתם.

עכ"ת. **וכ"כ בשו"ת ארץ צבי פרומר (סימן ג אות ג). ע"ש. (וראה עוד שם בסוף סימן א בד"ה דרך אגב). וכן כתב הרה"ג**

רבי אברהם חיים נאה בספר קצות השלחן (בדי השלחן סימן יז אות יז), שיש נוהגים בעטיפת הטלית לכסות כל הפנים והעינים,

ודייקו כן מלשון שלחן ערוך הגאון רבי זלמן סי' ח', שכתב, לכסות הראש עם הפנים עד הגומות שבלחי למטה מפיו, וחשבו

שהכוונה להמשיך הטלית מעל הראש לכסות כל חלק העליון של הפנים והחוטם עד פיו. וזה תמוה מאוד, שהרי בודאי אין זו

עטיפת הישמעאלים כאשר עינינו הרואות, שאילו היו מכסים עיניהם לא היו מוצאים ידיהם ורגליהם בלכתם, אלא פשוט

שכוונת הגאון רבי זלמן שישים הטלית על ראשו, ואחר כך ישליך צד הימין של הטלית על כתפו

השמאלית באופן שיהיה סביב חלקת צוארו עד שיכסה את חלק התחתון של הפנים. דהיינו זקנו וסנטרו עד פיו. וזו היא עטיפת הישמעאלים. וראיה לזה מורה דעה (סימן שפ). ולפלא שרבים טועים בזה ואין מי שימחה בידם. עכת"ד. (ובספר נימוקי אורח חיים הנ"ל הבין דברי שלחן ערוך הגאון רבי זלמן שיכסה חלק העליון של הפנים עד למטה מפיו, ותמוה עליו. שהרי יש ראיות ברורות שאין לעשות כן. ע"ש. אבל האמת היא כמו שפירש לנכון הגאון רבי אברהם חיים נאה ז"ל. ועיין עוד במאירי מועד קטן (טו ע"א) בד"ה אבל חייב בעטיפת הראש, ושם (כד) בד"ה כיסוי הראש. ע"ש).

וגם הלום ראיתי להרה"ג רבי משה שטרן בשו"ת באר משה חלק ג' (סימן ח') שהאריך לתמוה על הנוהגים לכסות הפנים והעיניים בעטיפת הטלית, שמנהג זה הוא טעות גמור, כי לא יעלה על הדעת שהישמעאלים מתעטפים באופן כזה וכו'. ושוב מצא שכן כתב בנימוקי אורח חיים הנ"ל. ע"ש. **אמנם ראיתי לידידינו הרב הגאון רבי אברהם דוד הורוויץ שליט"א משטרסבורג, בשו"ת קנין תורה חלק א' (סימן ב'), שהאריך לקיים מנהג המכסים פניהם ועיניהם בטלית בשעת עטיפתם. ע"ש. אך במחכ"ת אין זה נכון לדינא, והעיקר כדברי האחרונים הנ"ל, שהעטיפה בטלית היא שמכסה סביב לצוארו וחלק התחתון של הפנים עד הגומות שבלחי מתחת לפיו.** ועיין בשו"ת לחם שלמה (חלק אורח חיים סימן יג). ודו"ק.

אגב יש להעיר על הנוהגים שלא להתעטף בציצית, אלא מיד לאחר הברכה כורכים הטלית סביב הצואר ויורד מעל כתפיהם אל מול פניהם, באופן שהקצה האחד שיש בו שתי כנפות וציציות יורד כנגד פניהם מצד ימין, והקצה האחר לצד שמאל, וכך נשאר עליהם עד סוף התפלה, והעושים כן לא רק שלא יצאו ידי חובת המצוה, אלא גם ברכת להתעטף בציצית שבירכו, היא ברכה לבטלה. וכן מבואר במגן אברהם (סימן ח' סק"ב), שעיקר המצוה לכסות גופו בטלית, ולא שישאר מקופל או כרוך כנגד פניו. וכן פסק בשלחן ערוך הגאון רבי זלמן (סימן ח' סק"ה), שיש למחות בידי העושים כן, שברכתם ברכה לבטלה. וגם אם מורידים מהטלית אחר הגב, אין זה מועיל כל כך. ובספר מעם לועז (סוף פרשת שלח לך), קרא עליהם ואותי לשלכת אחרי גידי. ע"ש. וכן הרה"ג רבי רפאל אהרן בן שמעון בספר נהר מצרים (הלכות ציצית אות ד'), העיר למוסר אונם של רוב ההמון במצרים שנוהגים לשלש כל ארבע הכנפות כנגד פניהם, והטלית מקופל על צוארם, ולא די שלא קיימו מצות ציצית אלא גם הברכה היא לבטלה. (אלא אם כן התעטפו בטלית כעטיפת הישמעאלים בשעת הברכה). וסיים בדרך הלצה, שיש כאלה שנוהגים כן, ומנסקים הציצית פעמים ושלש, וכנראה שבה חושבים לפייס את הציצית על אשר לא טוב עשו עמו, וראוי להוכיחם ולהשיבם מטעותם. עכת"ד. וכיוצא בזה כתבו בשו"ת שואל ונשאל חלק ג' (סימן צו) ובשו"ת באר משה חלק ג' (סימן ה'). ע"ש + ובספר חקר הלכה חלק ב' (דף ע"ב) הביא מה שכתב השערי תשובה, שהמניחים הטלית על כתפיהם לא יצאו ידי חובת המצוה. וכתב להשיג על זה, שמלבד שזה סותר למה שכתב מרן המחבר ונכון שיכסה ראשו בטלית, משמע שאין זה אלא למצוה מן המובהק, ועוד שבשלחן ערוך א"ח/ס' סימן י' סעיף ז' מבואר שמלבוש שאינו כיסוי הראש חייב בציצית, ואם כן איך נוכל לומר שלא יצאו ידי חובת בזה. ע"כ. ודבריו תמוהים, שהשערי תשובה שמקורו במגן אברהם הנ"ל, מירי שמיני הטלית מקופל על כתפיו ומורידו כנגד פניו, ומכיון שגם גופו אינו מכוסה בטלית, לא יצא ידי חובה, ואילו מרן השלחן ערוך מדבר באופן שהטלית יורד על גופו, ורק אינו מכסה בו את ראשו. ולא קרב זה אל זה. וזה פשוט. + ולכתחלה בודאי שיש לקנות טלית גדול המכסה רוב ככל גופו, ולאחר שיתעטף בו כנ"ל, יחזור שתי ציציות לפניו, ושתיים לאחוריו כדי שיהיה מסובב במצות. (לשון מרן השלחן ערוך א"ח/ס' סימן ח' סעיף ד').

בסיכום: סדר עטיפת הטלית צריך להיות באופן כזה: מיד לאחר ברכת להתעטף בציצית, יתעטף בטלית על ראשו, כשארבע כנפות הטלית יורדות כנגד פניו, ולאחר מכן יש לאחוז את הצד הימני של הטלית ולהשליכו על כתפו השמאלית (וטוב שישהה כך כדי שיעור הילוך ארבע אמות), ואחר כך ישליך גם את הצד השמאלי שכנגד פניו לאחוריו על כתפו השמאלית, באופן שכל ארבע הכנפות יהיו מונחות מאחוריו, וישהה כך כדי שיעור הילוך ארבע אמות, ואחר כך יוריד הטלית על גופו, ויחזירם באופן שיהיו שתי כנפות הציציות לפניו, ושתיים לאחוריו. ונכון שיכסה ראשו בטלית עד סוף התפלה. **ויש להקפיד בשעת העטיפה שלא לכסות את כל הפנים והעיניים, אלא העטיפה צריכה להיות סביב הצואר וחלק התחתון של הפנים, למטה מפיו, והנוהגים לכסות בשעת העטיפה את פניהם ועיניהם, מנהג טעות הוא בידם, ועליהם לשנות מנהגם, ולנהוג כמו שביארנו.** וכן אלה שנוהגים לכרוך הטלית על צוארם וכל ארבע כנפות הציצית מול פניהם, אינם יוצאים ידי חובת המצוה, ומברכים ברכה לבטלה. ויש להעיר למוסר אונם. ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב.

14. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף סה עמוד א

אלא משום צורתא. שהצורה לפי שהוא שוקע יפה היא למכה, ליעביד ליי' פולסא צורה של עץ, ופריק אביי דהתקינו של מתכת דאית בי' כולהו שהוא קשה ויש בו צורה וגם שוכתא, [1] **וכיון שהתקינו לכך מבעוד יום ויצא בו לא גזרינן משום שחיקת סמנין:**

15. רמב"ם יד החזקה הלכות שבת פרק כא

(לא) [2] אין מקיאין את האוכל בשבת בד"א בסם שמא ישחק סמנין אבל להכניס ידו לתוך פיו ולהקיא **מותר** ואסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי שלו שמא יבא להשקותו סמנין המשלשלין ומותר לכפות כוס על הטבור בשבת כדי להעלותו וכן מותר ליהנק וללפף את הקטן ולהעלות אונים בין ביד בין בכלי ולהעלות אנקלי שכל אלו וכיוצא בהן אין עושין אותן בסמנין כדי לחוש לשחיקה ויש לו צער מהן:

16. תוספות מסכת שבת דף סה עמוד א

ומפצי ביומי תשרי – [1] פ"ה מפני הטיט שלא יהיה חציצה ונותנות המפץ תחת רגליהן [2] ורבינו תם פירש שהיו נותנות מפצי זקופות שלא יראו אותן העולם ויתביישו מהם ולא יטבלו היטב.

17. ריטב"א [קוק]

שפת הנהר מפני הטיט המתדבק שם. [ובתוספות השיבו על רש"י ז"ל דלחציצה ליכא למיחש, דטיט הנדבק ברגלים דבר שאין מקפידים עליו הוא וק"ל²⁵ דמיעוטו שאינו מקפ"י אינו (חולץ) [וחוצץ].] ור"ת ז"ל פ"י²⁶ כי המחצלאות הללו היה נותן סביבות הנהר כדי שתהיה בטוחה שלא יראנה שום אדם ותטבו' בבטחה ובנחת, וכדאמרי' התם אשה (ש)לא תטבול ע"ג כלי חרס משום בעתותא, שהאשה כשטובלת בפחד אינה טובלת יפה ועושה קמטים בגופה, וכן אמרו²⁷ אשה לא תטבול בנמל והיינו מהאי טעמא.

ומפצי ביומי דתשרי. / פרש"י ז"ל¹⁸ שהיה נותן מחצלאות בנהר בקרקעיתו שטובלות בו מפני הטיט הנדבק ברגליהם מחמת מיעוט המים והוא חציצה. ויש שהשיבו עליו דכיון דלבתר שנכנסו רגליה במים נדבק בה הטיט לא חשיבא חציצה, לפי ששנינו¹⁹ מטה שהטבילה אע"פ שרגליה שוקעות²⁰ טהורה לפי שהמים קודמין ברגליה ע"כ. ולא מילתא היא, דהתם ליכא שום דבר נדבק וחוצץ מה שא"כ²¹ שנדבק בין אצבעים אלא דאשמעי' התם דאע"ג דבשעת גמר טבילה אין המים תחת רגליה אין בכך

18. שפת אמת מסכת שבת דף סה עמוד א

בגמ' אבוה דשמואל כו' ומפצי ביומי תשרי ע"י בר"ן שהקשה הא המים קודמין ואין הטיט חציצה ותי' דבין אצבעות הרגלים אין המים נכנס ונראה להסביר דהא באמת בית הסתרים א"צ ביאת מים א"כ מקום הטמון בין אצבעות אין מים נכנס לשם וא"צ לכנוס אך מיהו בעי ראוי לביאת מים וחציצה פוסלת בהם א"כ א"ש דע"ז לא שייך ההיתר דמים קדמו דהא לא ה"י שם מים ומה שהי' ראוי לביאת מים לא מהני כשבסוף איכא חציצה וגרע מגוף הרגל שכבר היה בסיס כנ"ל ומה שהקשה עוד הר"ן דטיט לח אינו חוצץ י"ל דהיינו דוקא בשנדבק מעט טיט על בשרו דאמר' דהמים ממחין הטיט או שבאין המים דרך הטיט על בשרו אבל כשעומד ברגליו על הקרקע מליאה טיט אין לומר דהמים באין שם כיון דבמקום שעומד מלא טיט עד התהום ואין שם מים [וכ"מ בדרישה ביו"ד (סי' קצ"ח ס"ק ל"ד) אכן הש"ך שם (ס"ק מ"ז) לא ס"ל הכי ע"ש].

19. רש"י מסכת שבת דף סה עמוד ב

פסולות לכהונה – [1] לכהן גדול, דלא הויא בתולה שלימה, דאף על גב דכהן גדול ביומיה לא הוה – הואיל ודרך זנות חשיב ליה, לאו אורח ארעא.

20. תוספות מסכת שבת דף סה עמוד ב

פסולות לכהונה - פ"י לכהונה גדולה דלאו בתולה שלימה היא ואע"ג דכהן גדול בימי שמואל לא הוה היה מחמיר [2] וי"מ משום זונה ופסולות אף לכהן הדיוט וכן משמע בפ' הערל (בימות עו.) דקאמר התם לית הלכתא [לא כבא ולא] כאבא (עד דקאמר) [וקאמר] ואפילו לרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה כו' משמע דטעמא משום זונה.

21. ספר שערים מצויינים בהלכה

להיות מקוה בידי שמים, ולהך פסול לא מהני זריעה, דזריעה לא מהני אלא לשוויה לתלוש מחובר. וע"י כב"ח (יו"ד ריש סי' רא) דמחלק בין שאובין שפסול מדרבנן בעלמא, משא"כ נוטפין שהוא מן התורה. וע"י בטו"ז שם (ס"ק ג) בענין זה. ובהא דפרש"י בשם רבינו הלוי לפי דספק זיבות הן וצריכות מים חיים ודחה דבריו, ע"י במס' סנהדרין (פז. ד"ה הלכתא) דפרש"י ואם ראתה ג' ימים רצופים הויא זיבה לקרבן ולטבילת מים חיים. וכן פירש במס' בכורות (נה: ד"ה מקוה). וע"י בשאלת יעב"ץ (ח"א

וע"י בתרומת הדשן (סי' רנד) שמעתי מקשים מ"ש נוטפים דפוסלין נוטפין זוחלין ברכייתן ומפקי להו מתורת זוחלין, ומים שאובין דפוסלין המקוה לגמרי, ואפ"ה אם היה כבר מקוה שלם של מ' סאה ונפלו לתוכו אפילו אלף סאין שאובין בבת אחת לא יפסלוהו, ומפרש דפסול דשאובין הוא משום דתלושין הם ובאים ע"י תפיסת בנ"א, ולהך פסול מהני זריעה, דכשיפלו לתוך המקוה שלם יתחשבו כולם מחוברים, אבל פסול דנוטפין שאינם מטהרים ע"י זחילה אינו מטעם זה, דנוטפים חשיבי שפיר מחוברים ואין בהם תפיסת ידי אדם שהרי נטפו רק

22. הערות הגר"ש אלישיב מסכת שבת דף סה עמוד ב

למה זוחלין לא יוכשרו בהשקה **הקשה התרוה"ד**. דמאי איכפ"ל דרבו זוחלין, נכשרינהו בהשקה, דכיון דכבר היה שיעור מקוה תו אין שום מים שבעולם פוסלים אותם, דהם עצמם נטהרים ע"י השקה, וכדאמר' לגבי שאובין, וה"נ נימא לגבי זוחלין, **ותי' (בתי' אחד) דכיון דפסול דשאובין ל"ה רק דרבנן לכך מהני השקה, אבל לגבי פסול זוחלין דאורייתא לא מהני השקה**, אמנם זה אין לומר דכיון דהוי בדרך זחילה ולא באשבורן אין ע"ז תורת חיבור לענין השקה ולכך לא מהני, דמסברא כיון דסו"ס נוגעים זב"ז יש בזה תורת השקה, וממ"נ אי ל"ה חיבור, א"כ כל חד לחודה קאי, וא"כ תהני טבילתן במי הנהר דהרי גם הם קיימים שם אלא דאמר' דרוב הוי זוחלין, אמנם אם ל"ה חיבור הרי הם כשני דברים.

23. ספר שערים מצויינים בהלכה

שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין. כתב הב"י (יו"ד סי' רא ד"ה ומש"כ וגם) בשם המהרי"ק (סי' קטו) דפסול נוטפין רבו על הזוחלין הוא מדאורייתא, דדריש ליה בתו"כ (שמיני ריש פרשה ט) מקרא, וכ"כ בתרומת הדשן (סי' רנד) אבל המדרכי במס' שבועות (סי' תשמה) ס"ל שהוא מדרבנן. ועי' בדרכי משה שם (ס"ק ז) דאיסור טבילה בנהרות שמא ירבו הנוטפין אינו אלא חששא דרבנן

24. ספר שערים מצויינים בהלכה

קדמונינו ולא מיחו בדבר. אבל הר"ח והרי"ף והרמב"ם והרמב"ן ועוד, פסקו כרב דחיישינן שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין, ובשו"ת הריב"ש (סי' קכה) כתב דראוי להחמיר כדבריהם. ובשו"ע (יו"ד סי' רא ס"ב) פסק כהשיטות שפסקו כרב, והרמ"א כתב, דהרבה נוהגין כמו השיטות שפוסקים כשמואל, ועי' במפרשים (שם). ועי' בר"ן שאף הוא ז"ל לא אמרה אלא בנהרות שאין מכזבין, אבל במכזבין ליכא למימר בהו דמתברכי מכיפיהו. וכ"כ ברמ"א שם דיש לזיזור מלטבול בנהר המתהווה לגמרי ע"י גשמים וכו'.

מחמת המטר, ופסקו התוס' כשמואל. ובארר זרוע (ח"א סי' סג) כתב לשון רשב"ם ז"ל ומיהו אנו בזה"ז לא קי"ל כאברה דשמואל דעביד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן, משום שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין, אלא טובלין בכל הנהרות, משום דרביית נוטפין מילתא דלא שכיחא היא. ומפרש בתרומת הדשן (סי' רנד) דצ"ל בדוחק דס"ל דקים לן בזה"ז דנהרות שלנו אין דרכן להתגדל מן הנוטפים רק ממקורם, ועי"ש מש"כ הטעם שהקילו

25. ספר שערים מצויינים בהלכה

אשה מהו שתערים כו' תיקו. כתבו הרי"ף והרא"ש, דכל תיקו דאורייתא לחומרא, ובדרבנן לקולא. וכתב בקרבן נתנאל, דלפ"ז ברה"ר אסור, ובכרמלית מותר. אבל עי' בהגה' מהריעב"ץ, דהלשון בגמ' כאן, דאין דרך הוצאה בכך, וא"כ לעולם אין כאן איסור דאורייתא, ובהגהות מיימוני (חומ"צ פ"ב ה"טז) הביא שיטת הגאונים, דכל תיקו דאיסורא לחומרא. ובשו"ת נודע ביהודה (מהד"ת יו"ד סי' סד) כתב, מי יכניס ראשו בפלוגתא זו, ואם איזה מורה הוראה הורה לקולא, אין מוחין בידו, ולא מהדרינן עובדא.

והאמרת רישא פורפת. פרש"י דההיא ודאי לכתחלה קאמר בשבת וכו'. אבל הר"ח פירוש דמיירי בע"ש. וכ"כ הטור (סו"ס"י שג) בשם הרמב"ם (שבת פ"ט הי"ב) אם פרפה על המטבע מאתמול מותר לצאת בו.